

С. М. Шевченко, Н. І. Шевчук, В. В. Рибак

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ ПОЛЮВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Охарактеризовано правове регулювання порушення правил полювання в Україні. На основі актуальних статистичних даних проаналізовано кількість виявлених порушень правил полювання, встановлено їх загальну кількість та динаміку зміни з 2016 по 2020 роки. Підраховано кількість проведених рейдів та залучених у них осіб для виявлення порушень правил полювання на території мисливських угідь Хмельницької області. З'ясовано кількість осіб, притягнутих до відповідальності за порушення правил полювання (браконьєрство). Наведено суми штрафів, накладені на порушників правил полювання. Загалом з 2016 по 2020 роки було накладено штрафів на суму 180 тис. 887 грн. З'ясовано, що при загальному зменшенні кількості зафіксованих порушень правил полювання і притягнутих за це до відповідальності осіб за останні 5 років, відбувалося одночасно стрімке зростання сум штрафів, накладених на порушників, особливо це помітно за останній 2020 рік. Охарактеризовано закономірності відбулися внаслідок накладання більших сум штрафів за вчинення більш істотної шкоди мисливському господарству Хмельниччини. Описано найтипівші випадки порушення правил полювання. Охарактеризовано різницю у спорядженні браконьєрів різного статку. Виявлено певні закономірності між кількістю порушень на полюванні та наявністю населених пунктів біля мисливських угідь. Так, найменшу кількість порушень полювання зафіксовано на території державних підприємств Проскурівського лісового господарства та Славутського лісового господарства, мисливські угіддя яких більш віддалені від населених пунктів. Найбільшу кількість порушень правил полювання зафіксовано на територіях державних підприємств Ярмолинецького, Старокостянтинівського та Шепетівського лісових господарств. Встановлено, що існує певний взаємозв'язок між економічним станом держави та кількістю порушень на полюванні.

Ключові слова: лісове господарство; правове регулювання полювання; браконьєрство; відповідальність; протокол; штраф.

Вступ / Introduction

На сьогодні актуальним є питання охорони, відтворення та раціонального використання тваринного світу. Правова охорона тваринного світу в природоохоронному законодавстві ґрунтується на тому, що тваринний світ є важливим компонентом навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом естетичного і духовного збагачення та виховання людей, об'єктом наукових досліджень тощо. Боротьбу з браконьєрами в Україні майже не досліджують, через це не розробляють належних заходів для боротьби з цим явищем.

Об'єкт дослідження – полювання в мисливських угіддях Хмельницької області.

Предмет дослідження – особливості порушень правил полювання в мисливських угіддях Хмельницької

області з 2016 по 2020 роки.

Мета роботи – вивчити сучасні тенденції порушення правил полювання на території Хмельницької області.

Для досягнення зазначеної мети визначено такі *основні завдання дослідження*:

- дослідити правове регулювання полювання в Україні;
- проаналізувати кількість виявлених порушень правил полювання за останні роки в мисливських угіддях Хмельницької області;
- з'ясувати кількість осіб, притягнутих до відповідальності за порушення правил полювання та суми накладених штрафів на порушників;
- проаналізувати в яких лісових господарствах області реєструють найбільшу кількість порушень правил полювання і які фактори на це впливають.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження – вперше для мисливських угідь Хмельницького обласного управління лісового та мисливського господар-

Інформація про авторів:

Шевченко Сергій Миколайович, канд. с.-г. наук, доцент, кафедра екології та біологічної освіти. Email: sheva911@ukr.net;

<https://orcid.org/0000-0001-7558-255X>

Шевчук Наталія Ігорівна, канд. с.-г. наук, ст. викладач, кафедра екології та біологічної освіти. Email: nshevchuk199@gmail.com;

<https://orcid.org/0000-0003-4298-205X>

Рибак Віктор Валерійович, канд. с.-г. наук, доцент, кафедра екології та біологічної освіти. Email: ribakvv@ukr.net;

<https://orcid.org/0000-0003-3430-2704>

Цитування за ДСТУ: Шевченко С. М., Шевчук Н. І., Рибак В. В. Сучасні тенденції порушень правил полювання на території Хмельницької області. Науковий вісник НЛТУ України. 2021, т. 31, № 6. С. 53–56.

Citation APA: Shevchenko, S. N., Shevchuk, N. I., & Rybak, V. V. (2021). Current trends of hunting rules violations on the territory of Khmelnytsky Region. *Scientific Bulletin of UNFU*, 31(6), 53–56. <https://doi.org/10.36930/40310607>

ства проаналізовано кількість виявлених порушень правил полювання з 2016 по 2020 роки. Встановлено найтипівіші випадки порушення правил полювання в мисливських угіддях Хмельницької області. З'ясовано, що за загального зменшення кількості зафіксованих порушень правил полювання і притягнутих за це до відповідальності осіб з 2016 по 2020 роки, відбувається одночасне стрімке зростання сум штрафів, накладених на порушників, особливо це помітно за 2020 рік.

Практична значущість результатів дослідження – результати досліджень можна використовувати для розроблення заходів зі запобігання порушенням правил полювання та ефективної боротьби з браконьєрами на території мисливських угідь Хмельницької області.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Організаційно-економічні особливості існування мисливського господарства і полювання висвітлено у працях багатьох науковців: В. Бондаренка [1], А. Волоха [7], В. Горошка [2], Ю. Муравйова [4, 3] та Ю. Турлової [5, 6]. Попри значний науковий доробок вітчизняних науковців з організаційними аспектами мисливського господарства, актуальним залишається питання сучасної тенденції порушень правил полювання у мисливських господарствах. Боротьба з браконьєрами ускладнюється ще тим, що в Україні це питання ніяким чином не порушують, а через це не розробляють належних заходів для боротьби з цим явищем.

Матеріали та методи дослідження. Проведені дослідження ґрунтуються на матеріалах (протоколах) щодо порушення правил полювання, наданих Хмельницьким обласним управлінням лісового та мисливського господарства. Зокрема, проведено опитування співробітників мисливських господарств Хмельниччини щодо динаміки браконьєрства, найтипівіших випадків порушень правил полювання та особливостей спорядження браконьєрів.

Результати дослідження та їх обговорення / Research results and their discussion

В Україні діє Закон "Про мисливське господарство та полювання" № 1478-III від 22.02.2000 р. з останніми змінами 07.02.2017 року. Цей закон "визначає правові, економічні та організаційні засади діяльності юридичних і фізичних осіб у галузі мисливського господарства та полювання, забезпечує рівні права всім користувачам мисливських угідь у взаємовідносинах з органами державної влади щодо ведення мисливського господарства, організації охорони, регулювання чисельності, використання та відтворення тваринного світу. У ст. 1 цього Закону зазначено, що полювання – дії людини, спрямовані на вистежування, переслідування з метою добування і саме добування (відстріл, відлов) мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах" [8].

Водночас сьогодні питання незаконного полювання у мисливських угіддях України стоїть дуже гостро. Незаконне добування природних ресурсів або браконьєрство набуло небачених масштабів. Нагадаємо, браконьєрство – незаконне добування природних ресурсів. Термін браконьєрство походить від французького слова "brassonnage" й означає незаконне добування живих природних ресурсів. Раніше термін "браконьєрство" стосувався тільки незаконного полювання й риболовлі, проте в даний час під браконьєрством розуміють також неза-

конну рубку лісу, незаконний збір рослин з Червоної книги, незаконний видобуток піску, гравію тощо.

Браконьєрство, яке пов'язане із тваринним світом – наймасовіше, а зухвалість браконьєрів переходить усі межі. Велику проблему у цьому питанні створює населення, яке вважає дичину нічийною річчю, а її добування без відповідного дозволу не вважає за порушення.

Наймасовіші правопорушення правил полювання – це:

- полювання у заборонений період року;
- полювання з незареєстрованою зброєю у мисливських угіддях;
- полювання з відсутньою відстрільною карткою на право добування;
- полювання з відсутніми відповідними документами на собак мисливських порід;
- полювання без контрольної картки обліку добутої дичини тощо.

Браконьєрство в нашій державі карається Законами: "Про тваринний світ", "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про захист тварин від жорстокого поводження", Кримінальним кодексом України, Кодексом про адміністративні правопорушення.

Згідно із законом України "Про мисливське господарство та полювання", порушення законодавства у галузі мисливського господарства та полювання тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність [8].

Основними причинами браконьєрства є прогалини в законодавстві, низький рівень самофінансування, корупція тощо. Історія українського мисливства показує, що активізація браконьєрства відбувається у періоди криз в економіці країни і мисливської галузі зокрема. Проблем з охороною мисливських угідь в Україні додає тривалий процес сучасної реорганізації та перерозподілу угідь. Окрім проблем з угіддями, браконьєрство зумовлено й іншими причинами, а саме корупцією серед чиновників мисливської та суміжних галузей, низькою ефективністю ведення мисливського господарства, різноманітними перепонами для здійснення полювання пересічним мисливцем, низьким рівнем правової культури громадян, проблемами соціальної несправедливості під час розподілу дозволів на полювання користувачами угідь різних секторів, дороговизною, неефективністю полювання на фоні збідніння значних верств населення та недосконалістю чинного законодавства.

За даними Хмельницького обласного управління лісового та мисливського господарства з 2016 по 2020 роки на території Хмельниччини було складено загалом 799 протоколи (рис. 1).

Рис. 1. Кількість складених протоколів за порушення правил полювання з 2016 по 2020 роки на території Хмельницької області, шт. / The number of reports for violations of hunting rules from 2016 to 2020 in Khmelnytskyi Region

З рис. 1 видно, що у 2016 р. було складено 179 протоколів, у 2017 р. – вже 154 протоколи, у 2018 р. – 161 протокол, у 2019 р. – 164 протоколи, а найменше було складено у 2020 р. – 141 протокол. З наведених даних видно, що за останні 5 років фіксують зменшення кількості порушень правил полювання.

Водночас, за даними Хмельницького обласного управління лісового та мисливського господарства, у 2016 р. було проведено 927 рейдів з охорони державного мисливського фонду, у 2017 р. – 952 рейди, у 2018 р. – 997 рейдів, у 2019 р. – 1076 рейди, а у 2020 р. – 1347 рейдів (таблиця). З даних цієї таблиці видно, що кількість проведених рейдів на території Хмельницької області останніми роками поступово зростає, значне збільшення кількості рейдів за істотного збільшення і кількості осіб, залучених до рейдів, спостерігаємо в 2020 році.

Таблиця. Кількість проведених рейдів з охорони державного мисливського фонду та кількість осіб, задіяних у рейдах з 2016 по 2020 роки на території Хмельницької області / The number of raids to protect the state hunting fund and the number of people involved in raids from 2016 to 2020 in Khmelnytsky Region

Рік	Проведено рейдів з охорони державного мисливського фонду	Кількість задіяних людей у рейдах, осіб
2016	927	2646
2017	952	2407
2018	997	2533
2019	1076	2502
2020	1347	3237

На рис. 2 показано кількість осіб, притягнутих до відповідальності за порушення правил полювання з 2016 по 2020 роки на території Хмельницької області. З наведених даних видно, що кількість осіб, притягнутих до відповідальності за порушення правил полювання, має також чітку тенденцію до зниження за останні 5 років, якщо у 2016 р. це було 177 осіб, то в 2020 р. було притягнуто до відповідальності тільки 142 особи.

Рис. 2. Кількість осіб, що були притягнуті до відповідальності за порушення правил полювання з 2016 по 2020 роки на території Хмельницької області, осіб / Number of persons prosecuted for violating hunting rules from 2016 to 2020 on the territory of Khmelnytsky Region, persons

На рис. 3 наведено дані стосовно сум накладених штрафів на порушників правил полювання з 2016 по 2020 роки на території Хмельницької області. Загалом з 2016 по 2020 роки було накладено штрафів на суму 180 тис. 887 грн. Варто наголосити, що останніми роками спостерігаємо збільшення суми накладених штрафів за порушення правил полювання, особливо істотним відбулося збільшення у 2020 р. і становило суму більшу майже на 75 % порівняно з усередненими даними за попередні роки чотири роки, а саме з 2016 по 2019 роки.

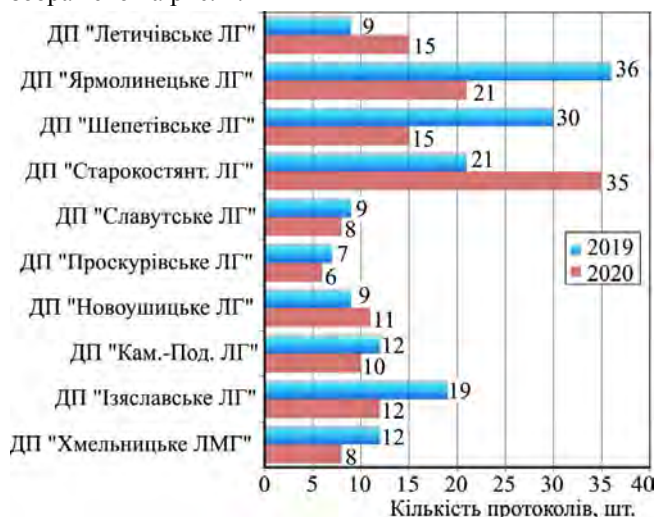
Згідно з наведеними даними, найменшу кількість протоколів за останні два роки було складено на тери-

торії державних підприємств Проскурівського та Славуцького лісових господарств. Встановлено, що кількість випадків браконьєрства залежить від наявності населених місць біля мисливських господарств, тому й найбільшу кількість порушень правил полювання фіксують на територіях Ярмолинецького, Старокостянтинівського та Шепетівського лісових господарств.

Рис. 3. Накладено штрафів на порушників правил полювання з 2016 по 2020 роки на території Хмельницької області, грн / Violators of hunting rules were fined from 2016 to 2020 in Khmelnytsky Region, hryvnia

Кількість складених протоколів для окремих лісових господарств Хмельницької області за 2019 і 2020 рр. зображено на рис. 4.

Рис. 4. Кількість складених протоколів для окремих лісових господарств Хмельницької області за 2019 і 2020 роки / Number of protocols drawn up for individual forestries of Khmelnytsky Region for 2019 and 2020

При цьому варто зазначити, що рівень забезпечення браконьєрів приладами для незаконного полювання доволі різноманітний. Починаючи від використання спеціалізованих та підствольних ліхтарів різноманітної варіації, спеціальних петель (для ловлі дрібних звірів, кабанів, оленів тощо), гладкоствольних рушниць, нічних прицілів (різного покоління), тепловізорів, глушників (переважно використовують під час стрільби з нарізної зброї), карабіни. Як наслідок, колосальне перевищення встановлених лісовими господарствами дозволених лімітів на відстріл диких тварин.

Виявлено, що здебільшого кількість браконьєрів у мисливських угіддях будь-якого лісового господарства істотно залежить від віддаленості господарства від населеного пункту. Водночас близькість великого міста до мисливського господарства зумовлює більшу кількість браконьєрів з високими статками та з найсучаснішим обладнанням (ДП Ярмолинецький лісгосп та Старокостянтинівський лісгосп).

Обговорення результатів дослідження. Загалом наші дослідження стосовно взаємозв'язку наявності населених місць біля мисливських господарств та кількості порушень правил полювання цілком збігаються з дослідженнями, проведеними В. В. Горошком [2].

Варто зазначити, що активізація браконьєрства пов'язана найчастіше, передусім, із соціальним та економічним становищем нашої країни. У 2016 р. нова хвиля браконьєрства, на нашу думку, була спричинена значним погіршенням матеріального забезпечення населення.

Фактичні дані показують, що особи, які порушують законодавство у цій сфері, не бояться це робити, що пов'язано з неповагою до чинного законодавства та правового нігілізму, а тому органам законодавчої влади необхідно заповнити прогалини у законодавстві у сфері незаконного полювання, особливо у частині покарань, зробити санкції набагато суворішими, ніж вони є нині. Унаслідок цього може зменшитися кількість випадків незаконного полювання через усвідомлення відчутної реакції держави на неправомірні дії та остереження насання наслідків за порушення законодавства. Встановлено, що існує певний взаємозв'язок між економічним станом держави та кількістю порушень на полюванні.

Висновки / Conclusions

В Україні браконьєрство карається Законами: "Про тваринний світ", "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про захист тварин від жорстокого поводження", Кримінальним кодексом України, Кодексом про адміністративні правопорушення.

На території Хмельниччини з 2016 по 2020 роки було загалом складено 799 протоколів на порушників правил полювання. За загального зменшення кількості зафіксованих правопорушень правил полювання і притягнутих за це до відповідальності осіб за останні роки, відбувається одночасне стрімке зростання сум штрафів, накладених на порушників, особливо це помітно за останній 2020 рік. Загалом з 2016 по 2020 роки було накладено штрафів на суму 180 тис. 887 грн. Можна при-

пустити, що це відбувається внаслідок накладання більших сум штрафів за вчинення більш істотної шкоди мисливському господарству. Найбільшу кількість порушень правил полювання зафіксовано на територіях Ярмолинського, Старокостянтинівського та Шепетівського лісових господарств.

Боротьба з браконьєрами у Хмельницькій області ускладнюється тим, що це питання не порушують, а через це не розробляють належних заходів для боротьби з порушниками правил полювання.

References

1. Bondarenko, V. D., & Rizun, E. M. (2016). Current issues of the state and management of hunting in Ukraine and possible directions for their solution. *Proceedings of the Forestry Academy of Sciences of Ukraine*, 14, 180–184. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nplanu_2016_14_28
2. Goroshko, V. (2015). Osoblyvosti dotrymannya pravyl polyuvannya v myslyvs'kykh uhidnyakh Ukrainy. *Scientific Bulletin of UNFU*, 25(2), 52–56. Retrieved from: <https://nv.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/964>
3. Muraviov, Yu. V. (2019). Research of costs and sources of income from hunting in Lviv region. *Scientific Bulletin of UNFU*, 29(4), 50–52. <https://doi.org/10.15421/40290410>
4. Muraviov, Yu. V., & Khoietskyi, P. B. (2011). Analysis of hunting management and ways to increase its efficiency. *Scientific Bulletin of UNFU*, 21(1), 23–29. [In Ukrainian].
5. Turlova, YU. A. (2008). Brakon'yerstvo yak zahroza tvarynomu svitu Ukrainy. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, 11, 356–358. [In Ukrainian].
6. Turlova, YU. A. (2009). Stan i tendentsiyi zlochynnoho brakon'yerstva v Ukraini. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, 12, 407–409. [In Ukrainian].
7. Volokh, A. M. (2009). Problems of resource management of hunting animals in Ukraine. *Zbirnyk materialiv II-ho Vseukrainskoho zizdu ekolohiv z mizhnarodnoiu uchastiu*. Vinnytsia, 196–198. [In Ukrainian].
8. Zakon Ukrainy "Pro myslyvs'ke hospodarstvo ta polyuvannya", Kyiv, 22 lyutoho 2000 p. № 1478-II. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>

S. N. Shevchenko, N. I. Shevchuk, V. V. Rybak

Khmelnytsky National University, Khmelnytskyi, Ukraine

CURRENT TRENDS OF HUNTING RULES VIOLATIONS ON THE TERRITORY OF KHMELNYTSKY REGION

This article describes the modern features of violations of hunting rules in Khmelnytsky Region. It studies the fight against poachers in Ukraine; moreover, measures to fight this phenomenon are not sufficiently developed. At the same time, violation of hunting legislation entails disciplinary, administrative, civil, or criminal liability. These researches are based on the materials provided by the Khmelnytsky Regional Department of Forestry and Hunting. According to statistical data, the number of detected violations of hunting rules was analyzed; their total number and dynamics of change were established, as well as persons prosecuted for poaching from 2016 to 2020. In total, during these years, fines were imposed for poaching in the amount of 180 thousand 887 UAH. With the general decrease in the number of recorded violations of hunting rules and those prosecuted for the past 5 years, there has been a sharp increase in the number of fines imposed on violators, especially in the last 2020. These regularities occurred due to the imposition of larger fines for causing more significant damage to the hunting economy of Khmelnytsky Region. This research describes the most typical violations of hunting rules. The difference in the equipment of poachers of different wealth was described in this study. Certain regularities have been revealed between the number of hunting violations and the presence of settlements near hunting grounds. Thus, the smallest number of hunting violations was recorded on the territory of state-owned enterprises of Proskuriv Forestry and Slavutych Forestry, whose hunting grounds are further away from settlements. The largest number of violations of hunting rules recorded in the territories of state enterprises of Yarmolynets, Starokostiantyniv, and Shepetivka forestries. There is a correlation between the economic situation of the state and the number of hunting violations. The problem of poaching cannot be solved by the efforts of the forestry hunting service alone. This problem requires a differentiated approach taking into account all its aspects.

Keywords: forestry; legal regulation of hunting; poaching; responsibility; protocol; fine.